

Користуючись такою візуалізацією інформації, спікер проекту, поступово відкриваючи прихований текст, дав визначення літературно-музичної композиції, прокоментував її специфіку та етапи реалізації, швидко і чітко представивши комплексну інформацію.

Про ефективність проведення методичного колажу свідчать публікації в університетській газеті «Педагог», а також на сайті університету, зокрема стаття В. Бевзи від 28 листопада 2012 р. [9].

Висновки. Отже, обрана форма проведення лабораторного заняття дає змогу об'єднати різні за типами та тематикою форми позакласної роботи, навчати студентів співпрацювати в групах, виконуючи спільно проекти, стимулює до самостійної діяльності, допомагає розкрити креативний потенціал майбутніх учителів-словесників.

Список використаних джерел:

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
2. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури. Монографія / О. М. Куцевол. – Вінниця : Глобус-Прес, 2006. – 348 с.
3. Петрович О. Б. Літературні вечори як форма літературно-краєзнавчої позакласної роботи / О. Б. Петрович // Михайло Стельмах у новітніх парадигмах наукового знання : зб. Матеріалів Всеукр. наук-практ. конф., присвяч. 105-річчю від дня народж. письменника / гол. ред. О. Куцевол [та ін.]. – Вінниця : Нілан–ЛТД, 2017. – С. 209-217.
4. Скляренко Г. Я. Колаж // Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=4447
5. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі: Методичний посібник для вчителя / Б. І. Степанишин. – К. : РВЦ "Проза", 1995. - 254 с.
6. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник / Г. Л. Токмань. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 309 с.
7. Українська література. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електр. рес.]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/_programy-5-9-klas/_onovlennya-12-2017/na-sajt-ukrayinska-literatura-5-9-z-chervonimdoc-2.pdf
8. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури у школі: Навч. посіб. / Ф. М. Штейнбук – К. : Кондор, 2007. – 316 с.
9. <https://vspu.edu.ua/index.php?event=197>

УДК 378.091.12.012.011.3-051:336.7

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-51-345-348

Л.С.Покудіна, м. Львів, Україна / L. Pokudina, Lviv, Ukraine
pokudina@i.ua

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Анотація. Для економічних галузей знань, економічної науки і освіти інститут міждисциплінарності є особливо актуальним. Упровадження міждисциплінарного підходу у навчальний процес підготовки майбутнього бакалавра з фінансів, банківської справи та страхування передбачає розширення у структурі навчальних програм дисциплін професійної підготовки міждисциплінарного компонента, розроблення навчально-методичного забезпечення, що сприяє реалізації міждисциплінарного підходу у процесі підготовки фахівця.

У статті висвітлено проблеми застосування міждисциплінарного підходу до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування. У процесі наукового дослідження було визначено рівні готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності та критерії сформованості професійних компетентностей. Ґрунтуючись на результатах констатувального експерименту, ми виявили низку недоліків у процесі фахової підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування. З метою їх усунення було визначено педагогічні умови, втілюючи та дотримуючись яких зроста позитивна динаміка рівня сформованості професійних компетентностей майбутніх фахівців фінансової сфери, про що свідчать результати формульованого експерименту.

Ключові слова: міждисциплінарність, міждисциплінарний підхід, професійна підготовка, інтегративний підхід у професійній освіті, професійна компетентність, педагогічний експеримент, організаційно-педагогічні умови.

ANALYSIS OF THE RESULTS OF PEDAGOGICAL EXPERIMENT FOR THE IMPLEMENTATION OF THE INTER-DISCRIMINATION APPROACH IN THE EDUCATIONAL PROFESSIONAL PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE BACLARDS FROM FINANCE, BANKING, AND INSURANCE

Abstract. *For economic disciplines, economics and education institute of interdisciplinarity is particularly important. Introduction of multidisciplinary approach in the educational process of preparing the financier would expand in the structure of educational programs in specialized disciplines of interdisciplinary component, developing teaching which contributes to the interdisciplinary integration in the training.*

The article reveals the problems of applying the interdisciplinary approach to the vocational training of future bachelors in finance, banking and insurance. In the course of the scientific research, the level of readiness of future specialists for professional activity and the criteria for the formation of professional competence have been determined. Based on the findings of the qualifying experiment, we have identified a number of shortcomings in the process of the training of future bachelors in finance, banking and insurance. In order to eliminate them, the pedagogical conditions have been defined. Realizing and adhering to these conditions the positive dynamics of the level of professional competence formation of future specialists in the financial sphere has increased, as evidenced by the results of the forming experiment.

Key words: *interdisciplinarity, interdisciplinary approach, vocational training, integrative approach in vocational education, professional competence, pedagogical experiment, organizational and pedagogical conditions.*

Постановка проблеми. Міжнаукова інтеграція і взаємопроникнення наук у сучасному суспільстві набувають все більшої популярності, а міждисциплінарність стає головною особливістю сучасної науки. Тому не дивно, що міждисциплінарні дослідження стають дедалі актуальнішими і у галузі освіти.

Перебудова економічної освіти неможлива без зміни формату, збагачення методології досліджень, наповнення її інструментарієм міждисциплінарного характеру. Серед науковців і педагогів вищої школи триває пошук механізму удосконалення методики викладання, підвищення ефективності форм і методів навчання на засадах міждисциплінарного підходу.

Аналіз попередніх досліджень. У рамках дослідження був проведений аналіз наукової літератури, який виявив значний інтерес науковців до феномену міждисциплінарності в навчальному процесі. Вагомий внесок в обґрунтування поняття міждисциплінарної інтеграції здійснили українські й зарубіжні дослідники М.Антонов, М.Данилов, С.Касіянець, І.Огородников, Е.Остапенко, О.Шмідт, Г.Юрков, О.Яковенко та інші. Сучасний стан дослідження цієї проблеми висвітлений у працях І.Зверева, Є.Іванченко, Л.Кулагіна, В.Максимової, О.Савченко, М.Сорокіна, С.Тадіяна, В.Федорової тощо.

Значна кількість досліджень, присвячених проблемам міждисциплінарності знань, зокрема і в економічній галузі, та формуванню професійних компетентностей у майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування свідчить про актуальність та значущість означеної проблеми у системі вищої освіти.

Метою статті є розкриття особливостей експериментального дослідження із вивчення й оцінка впливу структурно-функціональної моделі та виокремлених організаційно-педагогічних умов на якість підготовки до професійної діяльності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз проблеми формування готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців фінансово-економічної сфери та вивчення сучасних підходів до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів дали можливість попередньо розробити модель формування готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу, упорядкувати принципи, виділити педагогічні умови, визначити критерії, за якими можна оцінити рівень сформованості професійних компетентностей майбутніх фахівців, що потребує експериментальної перевірки.

Науковці визначають експеримент у педагогічній діяльності як комплексний метод дослідження, який забезпечує науково-об'єктивну і доказову перевірку правильності обґрунтованої на початку дослідження гіпотези; вбачають таку організацію процесу, яка б давала можливість бачити зв'язки між досліджуваними явищами без порушень його цілісності; дає можливість перевірити ефективність тих чи інших інновацій в галузі навчання, порівняти значущість різних факторів у структурі педагогічного процесу і обрати найкраще (оптимальне) для відповідних ситуацій їх поєднання, виявити необхідні умови реалізації певних педагогічних завдань [1,2].

Основними етапами проведення педагогічного експерименту були:

1) підготовчий етап, який передбачав: виявлення актуальних проблем професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування, що вимагають вирішення за допомогою експерименту; постановку проблеми дослідження; визначення предмету і об'єкту дослідження; вивчення науково-методичної літератури з проблеми дослідження;

2) дослідницький етап, який включав констатувальний, формувальний та контрольний експерименти.

Констатувальний експеримент був спрямований на:

- визначення вимог роботодавців до рівня професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування;
- встановлення фактичного рівня сформованості професійних компетентностей у майбутніх фахівців-

фінансистів у вищих навчальних закладах (володіння професійними знаннями, уміннями і навичками в умовах існуючої традиційної системи навчання) та відповідність їх вимогам роботодавців;

– аналіз стану дослідження проблеми підготовки бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу в педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів;

– аналіз сучасних підходів у науковій (педагогічній та психологічній) літературі щодо визначення структури готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу;

– визначення та теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних засад підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу (педагогічних умов, принципів, підходів, змістових складових, критеріїв якості професійної підготовки майбутніх фінансистів, рівнів сформованості професійних компетентностей).

Формувальний експеримент проводився з метою перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов та розробленої моделі формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу для забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, функціонування якого ґрунтується на визначених організаційно-педагогічних засадах та виявлення рівня сформованості професійних компетентностей студентів. Мета контрольного експерименту – підтвердження достовірності результатів, отриманих під час формувального експерименту. Для виявлення результатів формувального впливу відбувалося порівняння результатів контрольної та експериментальної груп. Зібраний матеріал використовувався в подальшій статистичній обробці.

В основу дослідження було покладено припущення (гіпотеза дослідження) про те, що якість професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування у вищих навчальних закладах і рівень сформованості їх професійних компетентностей зростатиме за умови впровадження в діяльність ВНЗ професійно-орієнтованого освітнього середовища шляхом моделювання професійних ситуацій та міждисциплінарних курсів й орієнтації змісту професійної підготовки на формування комплексу знань, умінь та навичок з фінансово-економічної діяльності засобами міждисциплінарних зв'язків;

Виходячи із гіпотези і завдань дослідження був проведений дослідницький етап експерименту.

Завдання констатувального експерименту передбачали:

1) визначити основні вимоги, які висувають роботодавці до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування;

2) визначити рівень задоволеності роботодавців якістю професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю;

3) визначити рівень задоволеності самих студентів якістю професійної підготовки під час навчального процесу та при проходженні практик;

4) з'ясувати рівень використання викладачами фахових дисциплін міждисциплінарних зв'язків у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування.

З метою визначення вимог роботодавців – керівників практик до рівня професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування було проведено бесіди з роботодавцями. Основні вимоги, які висувають роботодавці до майбутніх бакалаврів виявлено за результатами бесід та анкетування:

– 92% опитаних визначають обов'язковим наявність теоретичних та практичних професійних навичок за фахом;
– 77% – здатність аналізувати інформацію, системність мислення та бажання до подальшого професійного зростання;

– 62% – уміння вирішувати проблемні ситуації професійного характеру;

– 45% – комунікативні вміння;

– 89% – навички роботи на комп'ютері та у мережі Internet;

– 92% – володіння навичками роботи з програмними продуктами професійного призначення;

– 64% – обізнаність в суміжних областях спеціальності, за якою навчаються.

Для проведення анкетування нами була адаптована анкета (уточнені формулювання і зміст питань, удосконалено структуру опитувальних листів, додано питання, пов'язані із темою дослідження), запропонована дослідницею Л. Максимовою [3, с. 257-263].

За результатами анкетування з'ясувалося, що:

– рівнем професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування, які проходять виробничу практику, задоволені лише 17% опитуваних роботодавців – керівників практики; задоволені, але не повною мірою – 39%; не задоволені – 16%; вагалася дати однозначну відповідь – 28% опитуваних;

– оцінка рівня професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування, який відповідає вимогам і побажанням роботодавців, показала, що 4% студентів мали дуже високий рівень підготовки, 7% – високий, 49% – середній, 33% – низький, 7% – дуже низький.

Отже, до основних недоліків, за оцінкою роботодавців, належать:

– відсутність уміння самостійно вирішувати проблемні ситуації професійного характеру, або надавати пропозиції до їх вирішення – 67%;

- недостатність практично-професійних навичок та умінь реалізовувати професійні завдання – 58%;
- недостатність аналітичних навичок для вирішення практичних завдань професійного характеру – 57%;
- недостатність теоретичних знань за фахом – 34%;
- брак комунікативних навичок при роботі з клієнтами та в робочій групі, досвіду письмового та усного спілкування – 29%;
- недостатність навичок орієнтації в інформаційному просторі для пошуку інформації, її обробки та аналізу для вирішення завдань професійного характеру – 33%.

Таким чином, на думку роботодавців, найважливіші якості практикантів, яких майбутнім фахівцями найчастіше не вистачає, це уміння вирішувати проблемні ситуації, практично-професійні навички та аналітичні навички для вирішення практичних завдань професійного характеру і, згідно оцінок роботодавців, найкращим свідченням ефективності роботи вищого навчального закладу є відповідність освітніх послуг потребам ринку. Роботодавці відчують потребу в прикладних знаннях та практичних вміннях випускників, тоді як вищі навчальні заклади зосереджуються на їх теоретичній підготовці.

Для з'ясування думки студентів 3 і 4 курсів щодо причин виникнення недоліків у їх професійній підготовці, які пов'язані зі змістом навчання і забезпеченням навчального процесу, професіоналізмом викладачів, змістом освітніх послуг, різними видами практик, було проведено їх опитування після проходження практик.

Перші питання анкети ставились з метою визначення сильних та слабких сторін навчання у вищих навчальних закладах та можливості їх покращення, із врахуванням двох чинників: оцінювання – рівень задоволеності та співставлення – ступінь важливості. При складанні цих питань анкети було використано метод бенчмаркінгу (англ. benchmarking) – це процес визначення, розуміння і адаптації наявних прикладів ефективного функціонування організації з метою покращення власної роботи, який у сфері освітніх послуг стали використовувати з початком впровадження у вищій школі систем якості [4]. Проаналізувавши отримані результати опитування, ми змогли констатувати, що серед сильних сторін навчання в вузі старшокурсники вказали: зміст навчальних предметів циклу професійної та практичної підготовки, інформаційне забезпечення процесу професійної підготовки, доступ до комп'ютерного оснащення у навчальних аудиторіях, оснащеність та укомплектованість бібліотеки підручниками, посібниками та фаховими журналами, комунікативні уміння викладачів, форми поточного та підсумкового контролю знань студентів.

До недоліків у роботі викладачів студенти відносяться: одноманітні методи проведення занять; мала кількість прикладів професійної спрямованості при викладанні навчального матеріалу; неактуальність методичного забезпечення навчальних дисциплін; недостатній рівень готовності викладачів для використання на практичних та лабораторних заняттях програмних продуктів професійного призначення. До сильних сторін роботи викладачів студенти віднесли об'єктивну оцінку знань студентів й доступність викладачів щодо надання консультацій та порад. На питання щодо форм активного та проблемного навчання, які найбільш ефективно використовувались викладачами при проведенні навчальних занять, 77% майбутніх фінансистів відзначили виконання проектів в малих групах, 64% – рольові та ділові ігри, 74% – виступи з доповідями та презентаціями.

Узагальнення оцінки студентів якості викладання дисциплін циклу професійної та практичної підготовки показало, що 69% майбутніх бакалаврів оцінюють рівень відповідності змісту дисципліни вимогам до професійної діяльності як середній; щодо використання активних форм навчання (ділові ігри, тести, тренінги, дискусії тощо) 64% відзначають як середній; 61% студентів оцінюють рівень використання проблемних ситуацій професійного характеру як низький; 71% студентів оцінюють рівень використання електронної пошти/viber/skype для консультування з викладачем як високий.

Отже, здійснення міждисциплінарної інтеграції на стику дисциплін професійного спрямування та інформаційно-комунікативних технологій відповідає вимогам часу і є необхідною умовою якісної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. Таким чином, у сучасних умовах виявляється необхідність оновлення вищої економічної освіти, внесення змін у її організацію й зміст. Теоретичні передбачення щодо необхідності впровадження міждисциплінарного підходу до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування підтверджені нами засобами анкетування суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ „Вінниця”, 2008. – 278 с.
2. Лузан П. Г. Основи науково-педагогічних досліджень / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – К. : НАКККіМ, 2011. – 314 с.
3. Максимова Л.П. Організаційно-педагогічні засади забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікативних технологій: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / Лариса Петрівна Максимова. – Кременчук, 2015. – 296 с. – Режим доступу: <http://duan.edu.ua/uploads/spetsializovana-rada/13973.pdf>. – Назва з екрана
4. Князев Е.А., Евдокимова Я.Ш. Бенчмаркінг для вузов: Учебно-методическое пособие. - М.: Университетская книга, Логос, 2006. – 208с.